

Το Ολυμπιακό πνεύμα στην παιδεία και προτάσεις για την ευημερία και πρόοδο του σύγχρονου ανθρώπου* .

Από
Καθηγητή Ιωάννη Ν. Χατζόπουλο
Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Τμήμα Περιβάλλοντος
ihatz@aegean.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο αθλητισμός και η παιδεία αφορούν ο μὲν πρώτος επιδόσεις του σώματος η δε δεύτερη επιδόσεις του πνεύματος. Ο αθλητής χρησιμοποιεί την ορθή σκέψη για να πετύχει καλύτερη επίδοση στο άθλημα του, συνεπώς, οι επιδόσεις του πνεύματος προηγούνται των επιδόσεων του σώματος και με τον τρόπο αυτό θεμελιώνεται η ανάπτυξη του ολυμπιακού πνεύματος από την παιδεία του ανθρώπου. Η ταύτιση όμως της παιδείας αποκλειστικά με την παραγωγή και μεταβίβαση γνώσης δημιουργεί κενά ως προς την σωστή χρήση της γνώσης. Η παρούσα εργασία αναζητεί και προτείνει θεμέλια ώστε η σύγχρονη παιδεία να μπορέσει να αναπτύξει τον ορθό λόγο και να στηρίξει με αυτόν τη σωστή χρήση της γνώσης. Ξεκινώντας από τον ορισμό της παιδείας από τον Πλάτωνα που θεωρεί ότι παιδεία είναι η θεραπεία του πνεύματος μέχρι τον μαθητή του Αριστοτέλη που θεμελιώνει την αρετή ως μεσότητα καθώς και τον ενάρετο άνθρωπο αυτόν που προσπαθεί να είναι ενάρετος, η παρούσα εργασία αντλεί ιδέες που είναι διαχρονικές με καθολική εμβέλεια και προτείνει 10 βασικές αρχές που θεμελιώνουν τη σύγχρονη παιδεία.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το ολυμπιακό πνεύμα ξεκίνησε πριν πολλά χρόνια και έχει κάνει μια ενδιαφέρουσα ιστορική διαδρομή η οποία χαρακτηρίζεται από συνέχειες και ασυνέχειες. Το ενδιαφέρον της διαδρομής αυτής είναι ότι το 1896 που έγινε η επανεκκίνηση των σύγχρονων ολυμπιακών αγώνων, έγινε και γίνεται προσπάθεια να διατηρηθεί η συνέχεια με το σημείο από το οποίο σταμάτησαν. Ο αθλητισμός όμως μπορεί να αναφέρεται στην άσκηση και τις επιδόσεις του σώματος αλλά ουσιαστικά αναπτύσσεται και εξελίσσεται με βάση την παιδεία του ανθρώπου η οποία καθορίζει και την πορεία εκγύμνασης που πρέπει να ακολουθήσει ο αθλητής για να έχει τη βέλτιστη επίδοση. Η παιδεία γενικά έχει να κάνει με την εκγύμναση του πνεύματος και για το λόγο αυτό προηγείται του αθλητισμού και συνεπώς είναι αυτή που καθορίζει το ολυμπιακό πνεύμα. Η ιστορική διαδρομή που ακολούθησε η παιδεία δείχνει σαφέστατα ότι ενώ σχετικά με την ανάπτυξη και μεταβίβαση της γνώσης έχει αποκαταστήσει πλήρη συνέχεια με την πορεία που είχε από τους αρχαίους χρόνους, παρουσιάζει πλήρη ασυνέχεια σχετικά με την σωστή χρήση της γνώσης που αναπτύχθηκε. Η ανάπτυξη της γνώσης έφερε τη ραγδαία ανάπτυξη της επιστήμης και της τεχνολογίας. Η σωστή ή λανθασμένη όμως χρήση της γνώσης δεν φαίνεται να προβληματίζει όσο θα έπρεπε το σύγχρονο άνθρωπο με αποτέλεσμα να

* Προσκεκλημένη εισήγηση που δημοσιεύεται στα Πρακτικά Συνεδρίου που οργανώθηκε από το ΙΔΙΣΥΕΕΠ με θέμα: «Η επίδραση του Ολυμπισμού στην ανθρώπινη πρόοδο» Θεσσαλονίκη 5 – 7 Δεκεμβρίου 2003.

δημιουργούνται πολλά αδιέξοδα τα οποία υποβαθμίζουν συνέχεια την ποιότητα της ζωής του και πολλές φορές απειλείται η ίδια του η ύπαρξη. Η διαμόρφωση λοιπόν του ολυμπιακού πνεύματος με βάση την παιδεία, συμπεριλαμβάνει κατά κύριο λόγο τη σωστή χρήση της γνώσης κάτι που προϋποθέτει ισχυρό ποιοτικά λόγο που θα δικαιολογεί και θα στηρίζει τη σωστή αυτή χρήση. Η σημερινή παιδεία αδυνατεί να στηρίζει τον ισχυρό λόγο ή πιο σωστά αδιαφορεί για κάτι τέτοιο. Σε ένα Σωκρατικό διάλογο πριν από 23 αιώνες περίπου* διαπιστώνει κανείς ότι εκείνος που υποστηρίζει μια άποψη και ο ισχυρός λόγος την καταρρίπτει αισθάνεται αιδώ για τη λανθασμένη θέση του και ασπάζεται τον ορθό λόγο. Αντίθετα σήμερα διαπιστώνει κανείς ότι σε πολλές περιπτώσεις δεν χρησιμοποιείται ο ορθός λόγος αλλά ακόμα και εκεί που χρησιμοποιείται και καταρρίπτει μια άποψη, ο μέσος συνομιλητής συνήθως εξακολουθεί να στηρίζει την άποψη αυτή αντιτιθέμενος στην ίδια του τη λογική επειδή ίσως η αιδώ δεν είναι ισχυρή να τον σταματήσει. Τέτοια φαινόμενα υπάρχουν σε όλα τα επίπεδα της παρούσας κοινωνίας και όσο παράδοξο και να φαίνεται, χωρίς αυτό να αποτελεί κανόνα, υπάρχει και μεταξύ των μελών της Πανεπιστημιακής κοινότητας. Η ασυνέχεια λοιπόν της παιδείας από τους αρχαίους χρόνους που βρίσκονται οι ρίζες της μέχρι σήμερα είναι έκδηλος και χρήζει αποκατάστασης.

Έχοντας αυτά υπόψη διαπιστώνει κανείς ότι η σημερινή παιδεία διεθνώς είναι ένα τεράστιο δένδρο ξερό γιατί δεν έχει ρίζες και εκείνοι που υποτίθεται ότι το φροντίζουν το μόνο που κάνουν είναι να του προσθέτουν περισσότερα ξερά κλαριά.

Η παιδεία συνεπώς για να ανταποκριθεί στις σύγχρονες ανάγκες χρειάζεται γερά θεμέλια με πρότυπα και ιδανικά που θα την στηρίξουν, θα αποκαταστήσουν τις κομμένες ρίζες ώστε να βλαστήσει, να ανθίσει και να καρπίσει. Οι αρχαίοι Έλληνες συγγραφείς δημιούργησαν τέτοια θεμέλια και βασικές αρχές που είναι σαφείς, με σταθερή με διαχρονική ισχύ και με καθολικής εμβέλειας αποδέκτες. Από το άλλο μέρος ο Δυτικός Πολιτισμός παρόλο που βασίζεται στους αρχαίους Έλληνες φιλοσόφους και παρά την φιλότιμη προσπάθεια σύγχρονων Ευρωπαίων φιλοσόφων² δεν είναι σαφής ως προς τον ορθό λόγο με αποτέλεσμα τη δημιουργία αβεβαιότητας και σύγχυσης.

Σημείο εκκίνησης συνεπώς για να εντοπισθούν τα θεμέλια της σύγχρονης παιδείας είναι η κλασική εποχή της αρχαίας Ελλάδας και τούτο διότι εκεί σταματά η συνέχεια του ολυμπιακού πνεύματος. Την εποχή εκείνη έχει επίσης αναπτυχθεί η γραφή και γίνεται προσιτή σε ανθρώπους όπως ο Πλάτωνας και οι σύγχρονοι του μαζί με τους μαθητές τους, οι οποίοι εκτιμώντας την αξία πολλών χιλιάδων ετών συσσωρευμένης γνώσης γύρω από την παιδεία και τον πολιτισμό η οποία μέχρι τότε μετεδίδετο από γενιά σε γενιά, τη ζύμωσαν με δικές τους ιδέες και την πέρασαν με γραφή σε βιβλία. Οι βασικές αρχές της παιδείας αποτέλεσαν αντικείμενο μελέτης μια σειράς εργασιών^{4,5,6} όπου έγινε προσπάθεια ώστε οι βασικές αυτές αρχές να απαριθμηθούν, να μπουν σε μια λογική σειρά και κατάταξη, και να οριοθετηθούν ώστε να μην υπάρχει αμφισβήτηση. Το τελικό αποτέλεσμα είναι συγκεκριμένες προτάσεις οι οποίες θα πρέπει επίσημα να υιοθετηθούν με στόχο να αποτελέσουν στην εποχή της παγκοσμιοποίησης διεθνή πρότυπα για να στηρίξουν την ποιότητα ζωής του σύγχρονου ανθρώπου.

* Βλέπε Παράρτημα Β.

ΟΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Παιδεία η ανάπτυξη υγιούς σκέψης

Ο Πλάτωνας³ λοιπόν στο έργο του «Πολιτεία» προσπαθεί να αναλύσει την έννοια και την ουσία της δικαιοσύνης και φθάνει στον ορισμό της παιδείας γιατί από εκεί πηγάζει η οργάνωση της ανθρώπινης σκέψης η οποία στη συνέχεια καθοδηγεί τις πράξεις του και συμβάλλει ώστε αυτές να είναι δίκαιες. Ο ορισμός της παιδείας κατά τον Πλάτωνα³ είναι: «**η θεραπεία του πνεύματος**» δηλαδή η θεραπεία της σκέψης «...και ενώ όταν το σώμα είναι άρρωστο χρειάζεται ιατρική, όταν το πνεύμα είναι άρρωστο χρειάζεται παιδεία».

Η σκέψη και τα τρία συστατικά της ή καταστάσεις

Ο Πλάτωνας³ στη συνέχεια οριοθετεί την έννοια πνεύμα και αναφέρει ότι «...το πνεύμα αποτελείται από τρία συστατικά: **το λογικό, την επιθυμία, και το θυμό**».

Η υγιής σκέψη

Η υγιής κατάσταση του πνεύματος κατά τον Πλάτωνα³ υπάρχει όταν «... **το λογικό να ελέγχει και ισορροπεί την επιθυμία και το θυμό**» και για να ξεκαθαρίσει τις έννοιες έλεγχος και ισορροπία δίνει το εξής παράδειγμα: Παρομοιάζει το πνεύμα με ένα κάρο που το έλκουν δύο άλογα ένα τυφλό που είναι η επιθυμία, ένα τρελό που είναι ο θυμός και ο αμαξάς που είναι το λογικό και θα πρέπει να κρατεί τον έλεγχο και την ισορροπία ανάμεσα στα δύο άλογα ώστε αυτά να βαδίσουν το σωστό δρόμο που είναι ο δρόμος της αρετής*.

Μέχρις εδώ λοιπόν οριοθετούνται τρεις βασικές έννοιες όπως παιδεία, σκέψη, υγιής σκέψη που έχουν τεράστια σημασία για την συνειδητή προσπάθεια διατήρησης της εσωτερικής ισορροπίας από κάθε άνθρωπο που θέλει να έχει αναβαθμισμένη προσωπικότητα και ποιότητα ζωής. Απομένει να οριοθετηθεί και ο δρόμος της αρετής ώστε να γνωρίζει κανείς και την κατεύθυνση που πρέπει να ακολουθεί η υγιής σκέψη.

Αρετή – ο σωστός δρόμος

Η αρετή αναλύεται και οριοθετείται σε όλη της την έκταση και σε όλο της το βάθος από τον Αριστοτέλη στο έργο του Ηθικά Νικομάχεια¹. Η αρετή κατά τον Αριστοτέλη είναι «**μεσότητα**» δηλαδή βρίσκεται στο μέσον ανάμεσα σε δύο ακραίες σκέψεις και κατ' επέκταση ακραίες πράξεις ή «κακίες». Για να ξεκαθαρίσει τον τρόπο οριοθέτησης της αρετής ο Αριστοτέλης δίνει το εξής παράδειγμα: Η γενναιότητα είναι αρετή και βρίσκεται στη μέση ανάμεσα στη δειλία και τη θρασύτητα, που είναι

* Ο δρόμος της αρετής δεν αναφέρεται εδώ από τον Πλάτωνα, αλλά συνεπάγεται από το συνδυασμό της δουλειάς του Πλάτωνα και του Αριστοτέλη.

οι δύο ακραίες θέσεις ή κακίες, .. «και όταν κάποιος είναι γενναίος, ο μεν δειλός θα τον αποκαλέσει θρασύ επειδή βρίσκεται πάνω από αυτόν, ο δε θρασύς θα τον αποκαλέσει δειλό επειδή βρίσκεται κάτω από αυτόν»... Ανάλογα θα μπορούσε κανείς να χαρακτηρίσει την οικονομία σαν την αρετή που βρίσκεται στη μέση ανάμεσα στην τσιγκουνιά και τη σπατάλη και ο μεν τσιγκούνης θα αποκαλέσει τον οικονόμο σπάταλο, ο δε σπάταλος θα αποκαλέσει τον οικονόμο τσιγκούνη.

Ο Ενάρετος άνθρωπος

Ο ενάρετος άνθρωπος κατά τον Αριστοτέλη¹ είναι: **Εκείνος που προσπαθεί να βαδίσει το δρόμο της αρετής.** Άρα κάθε άνθρωπος εφόσον το θέλει έχει τη δυνατότητα σε οποιαδήποτε χρονική στιγμή να κάνει την προσπάθεια αυτή και να είναι ενάρετος. Ο ενάρετος άνθρωπος δεν είναι ο αλάθητος, αλλά είναι αυτός που μαθαίνει από τα λάθη του και προσπαθεί να τα περιορίσει.

Η δικαιοσύνη

Ο Αριστοτέλης¹ δέχεται ότι η δικαιοσύνη είναι η κορυφαία των αρετών και περιέχει όλες τις αρετές.

Αρετή και Δημοκρατικοί θεσμοί

Η αρετή όπως έχει ορισθεί από τον Αριστοτέλη σαν μεσότητα και σαν προσπάθεια για να είναι κανείς ενάρετος είναι οριοθετημένη με σαφήνεια και δεν αφήνει κανένα περιθώριο αμφισβήτησης. Θα πρέπει συνεπώς να τονισθεί ότι υπάρχει μια ολόκληρη διαδικασία για να εντοπίσει κανείς τη μεσότητα ή το μέσον ακόμα και ενός φυσικού αντικειμένου. Ένας τοπογράφος, π. χ. για να εντοπίσει το μέσον ενός ευθύγραμμου τμήματος χρησιμοποιεί μια διαδικασία που περιλαμβάνει όργανα μέτρησης γωνιών και αποστάσεων, μαθηματικούς υπολογισμούς και στατιστική επεξεργασία των μετρήσεων για να καταλήξει στο εξής συμπέρασμα: «το μέσον του ευθύγραμμου τμήματος είναι εδώ (δείχνει ένα καρφί ή πάσσαλο) με 95% πιθανότητα να έχει σφάλμα μικρότερο από ένα εκατοστό του μέτρου». Η διαδικασία εντοπισμού της μεσότητας της αρετής λόγω του ότι ο καθένας υποκειμενικά ενδεχομένως να αντιλαμβάνεται ένα διαφορετικό μεσαίο σημείο εντοπίζεται με όσο το δυνατόν ευρύτερη συμμετοχή και συναίνεση κάτι που εξασφαλίζουν οι δημοκρατικοί θεσμοί. Με τον τρόπο αυτό οι δημοκρατικοί θεσμοί θεμελιώνονται φιλοσοφικά και αποτελούν τη διαδικασία εντοπισμού της μεσότητας της αρετής.

Η ΠΑΡΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ Η ΑΛΛΑΓΗ ΠΟΡΕΙΑΣ

Το ερώτημα είναι πως και γιατί φθάσαμε στη σημερινή υποβάθμιση της παιδείας και πως μπορούμε να αντιστρέψουμε την κατιούσα πορεία.

Ας ξεκινήσουμε από το δεύτερο ερώτημα όπου η υιοθέτηση των βασικών αρχών, που αναφέρονται πιο πάνω, σαν αρχικό βήμα ουσιαστικά τοποθετεί την παιδεία συνειδητά στη σωστή της θέση όπως είναι η υγιής οργάνωση και λειτουργία της σκέψης με βάση τη λογική η οποία παίζει σημαντικό ρόλο στην εσωτερική ισορροπία του

ατόμου ελέγχοντας την επιθυμία και το θυμό και την αρετή να καθορίζει την πορεία του. Η αρετή συνεπώς έχει άμεση σχέση με τις πράξεις του ανθρώπου και αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για να έχει ποιότητα ο άνθρωπος. Η αρετή αποτελεί και ένα αποτελεσματικό φίλτρο στον βομβαρδισμό πληροφοριών που δέχεται ο σύγχρονος άνθρωπος και τον καθοδηγεί να ξεδιαλύνει τις υγιείς ιδέες και σκέψεις από τις ακραίες θέσεις και κακίες. Ατυχώς για το σύγχρονο άνθρωπο όσο παράξενο και να φαίνεται ελάχιστοι εκπαιδευτικοί όλων των βαθμίδων και σε παγκόσμια κλίμακα γνωρίζουν τι είναι αρετή και αν αναλογιστεί κανείς ότι η αρετή αποτελεί τη διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στον άνθρωπο και το βάρβαρο αντιλαμβάνεται λοιπόν το μέγεθος της υποβάθμισης που υπάρχει στο χώρο της παιδείας. Βέβαια για να είναι κανείς ενάρετος δεν είναι απαραίτητο να γνωρίζει τον ορισμό που δίνει ο Αριστοτέλης αρκεί να υπακούει στη φωνή της συνείδησης του ή να έχει βιώσει ένα περιβάλλον με παιδεία και πολιτισμό που καλλιεργείται η αρετή. Ένα τέτοιο περιβάλλον τόσο στην Ευρώπη όσο και στην κοιτίδα του πολιτισμού που είναι η Ελλάδα συνεχώς συρρικνώνεται και οι άνθρωποι που υπακούουν στη φωνή της συνείδησης συνεχώς λιγοστεύουν. Θα πρέπει να τονισθεί εδώ ότι όταν φθάνει ο άνθρωπος στο σημείο να μην λαβαίνει υπόψη τη φωνή της συνείδησης του, τότε ενδέχεται να έχει υποστεί ένα πνευματικό βιασμό. Η αρετή μαζί με την ισορροπημένη σκέψη μπορούν να βοηθήσουν τον σύγχρονο άνθρωπο να θεμελιώσει σε φιλοσοφικές βάσεις πολλά από τα τρέχοντα ζητήματα που τον απασχολούν. Η φιλοσοφία από το άλλο μέρος, αναπτύσσει και προάγει τον ορθό λόγο και στην παρούσα εργασία, όπως αναλύθηκε προηγουμένως, βλέπουμε να θεμελιώνει τους δημοκρατικούς θεσμούς με ένα απλό τρόπο.

Το επόμενο βήμα μετά την υιοθέτηση των βασικών αυτών αρχών είναι η αναδιάρθρωση των προγραμμάτων σπουδών όλων των βαθμίδων της εκπαίδευσης καθώς και η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών που είναι επίσης ένα πολύ σημαντικό ζήτημα. Πολλή δουλειά προς την κατεύθυνση αυτή έχει κάνει ο Γερμανός φιλόσοφος Werner Jaeger² και στο τρίτομο έργο του «Παιδεία» αναλύει και παρουσιάζει τη συσσωρευμένη γνώση περί παιδείας των παλαιότερων γενεών.

Το πρώτο ερώτημα απαιτεί πολύ μελέτη και έρευνα από ειδικούς για να απαντηθεί, και μια πρόχειρη εξήγηση μπορεί να αποδοθεί εδώ σε δύο αιτίες: (α) Την υπερπληροφόρηση που υπάρχει σήμερα και η οποία έχει σαν συνέπεια την διακοπή της ροής συσσωρευμένης γνώσης σε θέματα παιδείας και πολιτισμού από τις παλαιότερες γενεές στις νεότερες. Η υπερπληροφόρηση δημιουργεί σύγχυση ώστε κάποιος να αποκόπτεται από τις ρίζες του και δελεάζει το άτομο ώστε να γιγαντώνονται οι επιθυμίες του ενώ παράλληλα η σκέψη και η λογική υποτάσσονται στην επιθυμία. (β) Πολλά από τα αδιέξοδα που έχει μπροστά του ο σύγχρονος άνθρωπος είναι γιατί σταμάτησε ουσιαστικά να ασχολείται με τη φιλοσοφία ή πιο σωστά η σύγχρονη φιλοσοφία χαρακτηρίζεται περισσότερο από εσωστρέφεια βλέποντας έτσι τον εαυτό της ενώ θα μπορούσε να αξιοποιήσει περισσότερο τη συσσωρευμένη γνώση και να προχωρήσει ώστε να παράσχει υπόβαθρο επίλυσης σε ζητήματα που προκύπτουν από τις προκλήσεις της εποχής.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το Ολυμπιακό πνεύμα θα επικρατήσει στο χώρο της παιδείας εφόσον η παιδεία ασχοληθεί σοβαρά με την ορθή χρήση της γνώσης. Η μη σωστή χρήση της γνώσης

σε συνδυασμό με τις αλλαγές που συντελούνται κυρίως από την εξέλιξη της τεχνολογίας έχουν αντίκτυπο στην ανθρώπινη συμπεριφορά και σκέψη και τείνουν να απομακρύνουν τον σύγχρονο άνθρωπο από αξίες που επί χιλιάδες χρόνια ο ίδιος δημιούργησε για να έχει ανώτερη ποιοτικά ζωή. Η υπερπληροφόρηση και η υπερεπάρκεια υλικών αγαθών έχουν δημιουργήσει ρήγμα ανάμεσα στη συσσωρευμένη γνώση των ανθρώπινων αξιών ή την παιδεία που μεταφέρονται από τις παλαιότερες γενεές και στους νέους με αποτέλεσμα να μην υπάρχουν πρότυπα και ιδανικά ή σωστότερα υπάρχουν τόσα πολλά που είναι σαν να μην υπάρχει τίποτα με συνέπεια η ποιότητα της ζωής συνέχεια να υποβαθμίζεται. Ο σύγχρονος άνθρωπος συνεπώς πρέπει να ερευνήσει και να ανακαλύψει τη συσσωρευμένη γνώση και παιδεία που έχει αναπτυχθεί δια μέσου των αιώνων και να την χρησιμοποιήσει για την ορθότερη οργάνωση της σκέψης του η οποία καθοδηγεί τις πράξεις του για να πετύχει ουσιαστική πρόοδο και ευημερία.

Τα αποτελέσματα της παρούσας εργασίας καταλήγουν σε 10 βασικές αρχές θεμέλια για την παιδεία οι οποίες προτείνονται να υιοθετηθούν παγκοσμίως και μάλιστα να ενσωματωθούν στο υπό εκπόνηση σύνταγμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς αποτελούν καταστατικές αρχές, και είναι ως εξής:

1. **Παιδεία** είναι η διαμόρφωση υγιούς σκέψης στον ενάρετο άνθρωπο.
2. **Εκπαίδευση** είναι η διαμόρφωση υγιούς σκέψης στον ενάρετο άνθρωπο σε συγκεκριμένο αντικείμενο όπως είναι, π. χ. το Περιβάλλον.
3. **Σκέψη** είναι μία από τις τρεις καταστάσεις του ανθρώπου πριν αναπτύξει οποιαδήποτε πράξη ή δράση. Οι καταστάσεις αυτές είναι οι εξής: Η λογική, η επιθυμία και ο θυμός. Η σκέψη καθορίζει όλες τις ενέργειες που πράττει ή που πρόκειται να πράξει ο άνθρωπος και προηγείται κάθε πράξης ή δράσης.
4. **Υγιής σκέψη** είναι όταν η λογική κατάσταση του ανθρώπου ελέγχει και ισορροπεί τις δύο άλλες καταστάσεις δηλαδή την επιθυμία και το θυμό.
5. **Υγιής Πράξη ή δράση** υπάρχει όταν αυτή διαμορφώνεται από υγιή σκέψη και είναι ενάρετη.
6. **Η αρετή είναι** η πράξη ή η δράση του ανθρώπου που ακολουθεί τον δρόμο της μεσότητας, η οποία μεσότητα βρίσκεται στο μέσον ανάμεσα σε δύο ακραίες θέσεις ή κακίες. Π. χ. Η υπευθυνότητα είναι αρετή και βρίσκεται στο μέσον ανάμεσα στην ανευθυνότητα και την ευθυνοφοβία (υπερευθυνότητα).
7. **Ενάρετος άνθρωπος** είναι αυτός που προσπαθεί να είναι ενάρετος δηλαδή προσπαθεί να διατηρήσει την πορεία προς το δρόμο της αρετής (μεσότητας).
8. **Ενάρετη πράξη ή δράση** είναι η προσπάθεια ώστε η πράξη ή η δράση να ακολουθήσει το δρόμο της αρετής (μεσότητας).
9. **Δικαιοσύνη** είναι η κορυφαία των αρετών και εμπεριέχει όλες τις αρετές.
10. **Οι δημοκρατικοί θεσμοί** αποτελούν τη διαδικασία εντοπισμού της μεσότητας της αρετής.

Τα θεμέλια αυτά είναι ικανά να στηρίζουν το οικοδόμημα της σύγχρονης παιδείας και να αποκαταστήσουν την πρόσβαση στις ρίζες της ώστε να μπορεί να αναπτύσσεται και να αυτοεξελίσσεται ζωντανά από μόνη της και να απαλλαγεί από τα ξερά της κλαριά. Με βάσει τα θεμέλια αυτά θα πρέπει να γίνει αναδιάρθρωση των προγραμμάτων όλων των βαθμίδων της εκπαίδευσης και επίσης να γίνει ανάλογη εκπαίδευση των εκπαιδευτικών. Με τον τρόπο αυτό ο σύγχρονος άνθρωπος θα άρει τα αδιέξοδα που απειλούν και υποβαθμίζουν την ποιότητα της ζωής του, θα έχει βάσεις για περισσότερη και ουσιαστικότερη συμμετοχή στις προκλήσεις της εποχής

όπως είναι η παγκοσμιοποίηση και επίσης θα μπορέσει να κάνει σωστότερη διαχείριση των πόρων οπότε θα έχει τη δυνατότητα να παρέχει περισσότερη βοήθεια στους κοινωνικά ασθενέστερους συνανθρώπους του. Οι βάσεις αυτές θα επιτρέψουν την περαιτέρω ανάπτυξη της φιλοσοφίας η οποία θα βοηθήσει στη θεμελίωση λύσεων σε ζητήματα που προκύπτουν από τις προκλήσεις της εποχής.

Ένα παράδειγμα για τον τρόπο με τον οποίο μπορούν τα θεμέλια αυτά της παιδείας να γίνουν καλύτερα αντιληπτά και να εμπνεύσουν τον μέσο πολίτη δίνεται στο Παράρτημα Α αυτής της εργασίας. Το παράδειγμα αυτό αποτελεί μια προσπάθεια να δημιουργηθεί με έμμετρο τρόπο και σε περιορισμένα χρονικά περιθώρια ένα δοκίμιο που εκλαϊκεύει τις θεμελιώδεις αρχές της παιδείας. Το παράδειγμα αυτό αποτελεί επίσης προσπάθεια στην κατεύθυνση αναδιάρθρωσης των προγραμμάτων σπουδών και εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών, διαδικασία στην οποία όλοι οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να έχουν ενεργό συμμετοχή. Για το λόγο αυτό θα πρέπει να παραχωρηθεί από τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά και Τεχνολογικά Ιδρύματα ένας χώρος Forum στο διαδίκτυο όπου τα μέλη της πανεπιστημιακής κοινότητας καθώς και άλλοι εκπαιδευτικοί θα μπορούν να εκθέσουν παρόμοιες προσπάθειες δημιουργίας δοκιμίων έμμετρου ή πεζού λόγου που θα προάγουν τις βασικές αρχές της παιδείας. Για τον ίδιο σκοπό δίνεται στο Παράρτημα Β ανάλυση από ένα απόσπασμα Σωκρατικού διαλόγου³ στην οποία φαίνεται η δύναμη του ισχυρού λόγου, που είναι η μόνη δύναμη ικανή να στηρίζει το ολυμπιακό πνεύμα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αριστοτέλους: “Ηθικά Νικομάχεια”
2. Jaeger Werner: “ΠΑΙΔΕΙΑ: the Ideals of Greek Culture”, 2nd Ed., translated from 2nd German Ed. by Gilbert Highet, Oxford University Press, New York 1945.
3. Πλάτωνος: «Πολιτεία»
4. Ι. Ν. Χατζόπουλος 2001, «Τα Ευρωπαϊκά προγράμματα Σωκράτης / Comenius και η Ελληνική Παιδεία», Παρουσία ΟΕΛΜΕΚύπρου Τεύχος 11, Ιούνιος 2001 σ. 31 – 33.
5. Hatzopoulos J. N., 2002, “Fundamental philosophic principles of the education in Ancient Greece and their impact to the quality of modern man’ s life”, Proceedings of the 2nd International Conference Ancient Greece and Modern World, Olympia Greece.
6. Ι. Ν. Χατζόπουλος 2003, «Μεγαλώνοντας στην Ορεινή Νάξο, οι βάσεις που πήραμε και προτάσεις για τη σύγχρονη παιδεία» Πρακτικά Γ’ Πανελλήνιου Συνεδρίου «Η Νάξος δια μέσου των Αιώνων», Κόρωνος 4 – 7 /9/ 2003.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α

ΥΓΙΗΣ ΣΚΕΨΗ ΚΑΙ ΑΡΕΤΗ Η ΒΑΣΗ ΤΗΣ ΕΥΔΑΙΜΟΝΙΑΣ

Από Καθηγητή Ιωάννη Ν. Χατζόπουλο, Μυτιλήνη 18/2/2003

Η ΣΚΕΨΗ

Ένας σοφός¹ πριν από χρόνια μίλησε για τη δύναμη της σκέψης.
Η σκέψη, είπε, είναι δύναμη, η μεγαλύτερη στο Σύμπαν.
Χωρίς τη σκέψη μένεις τελείως αδρανής γιατί καμία πράξη δεν μπορεί να γίνει.
Κι όταν θυμώνω και γυαλιά καρφιά τα κάνω και δεν σκέπτομαι καθόλου;
Κι όταν θυμώνεις σκέπτεσαι, η σκέψη σε κατάσταση θυμού βρίσκεται και δουλεύει.
Κι όταν αυτό που θέλω το αρπάζω και δεν σκέπτομαι καθόλου;
Κι όταν επιθυμείς και αρπάζεις κάτι, η σκέψη βρίσκεται σε κατάσταση επιθυμίας.
Μα τι τέλος πάντων είναι αυτή η σκέψη λάστιχο που το τεντώνεις;
Όχι δεν είναι λάστιχο η σκέψη πλην όμως τρεις καταστάσεις έχει.
Και ποιες είναι οι καταστάσεις που η σκέψη τις πράξεις όλες καθορίζει;
Πρώτη κατάσταση της σκέψης είναι η λογική και είναι όπως
ο αμαξάς στο κάρο, που έχει δύσκολα άλογα να χαλιναγωγήσει.
Και ποια είναι τα δύσκολα άλογα που ο αμαξάς, (η λογική), πρέπει να τιθασέψει;
Δυο είναι τα' άλογα ένα τυφλό και ένα τρελό και πρέπει να έχει
περίσσια λογική ο αμαξάς για να τα χαλιναγωγήσει.
Και ποιες είναι πλην της λογικής οι δύο άλλες καταστάσεις της σκέψης;
Δεύτερη είναι η επιθυμία που το τυφλό το άλογο καθοδηγεί και σέρνει,
τρίτη δε είναι ο θυμός που το τρελό το άλογο καθοδηγεί και σέρνει.
Και πως μπορεί το ίδιο πράγμα η σκέψη, πότε να είναι αμαξάς και λογικό,
πότε τυφλό άλογο και επιθυμία, και πότε τρελό άλογο και θυμός;
Μπορεί γιατί η σκέψη ενιαία οντότητα είναι, τρεις όμως καταστάσεις έχει.
Ποιός είναι αυτός που επιλέγει ποία κατάσταση της σκέψης να λειτουργήσει θέλει;
Ο εαυτός σου επιλέγει ποία κατάσταση της σκέψης να λειτουργήσει θέλει.
Και γιατί τρεις καταστάσεις χρειάζεται η σκέψη, το λογικό δε φτάνει;
Για τη δική σου επιβίωση το λογικό δε φτάνει.
Αφού η λογική το κάρο σε σωστή πορεία βάζει, τότε ο θυμός τι κάνει;
Ο θυμός σε βοηθά να επιβιώσεις εκεί που λογικά για να σκεφτείς χρόνο δεν έχεις.
Θέλω για το θυμό ένα παράδειγμα να δώσεις.
Σαν ένα κτήνος ξαφνικά πάνω σου έρχεται, συ πρέπει με το θυμό
που είναι γρήγορος να αντιδράσεις, η λογική για να σκεφτεί χρόνο δεν έχει.
Θέλω για την επιθυμία ένα παράδειγμα να δώσεις.
Το φαγητό επιθυμία είναι που αναπτύσσει και συντηρεί τον εαυτό σου.
Η ενδυμασία επιθυμία είναι σε προστατεύει από το κρύο και σε κάνει στους άλλους
να αρέσεις.

¹ Πλάτωνος: «Πολιτεία»

Η ΥΓΙΗΣ ΣΚΕΨΗ

Τι τέλος πάντων γίνεται όταν κάποιος είναι πάντοτε θυμωμένος;
Τότε η σκέψη του είναι άρρωστη, το τρελό άλογο του δείχνει την πορεία.
Τι τέλος πάντων γίνεται όταν κάποιος είναι πάντοτε φαταούλας και αχόρταγος;
Τότε η σκέψη του είναι άρρωστη, το τυφλό άλογο του δείχνει την πορεία.
Τι όμως γίνεται όταν κάποιος ούτε θυμώνει, μήτε επιθυμεί;
Τότε η σκέψη του είναι άρρωστη, η λογική του δεν έχει καμιά χρήση.
Πότε η σκέψη, τέλος πάντων, είναι σωστή και υγιής;
Όταν η λογική, την επιθυμία και το θυμό ελέγχει και ισορροπεί.
Όταν ο αμαξιάς καθοδηγεί στο σωστό δρόμο και τα δυο άλογα μαζί.

Η ΠΑΙΔΕΙΑ

Σκέψη σωστή και υγιή να έχουμε ποιος να μας βοηθήσει πρέπει;
Η παιδεία είναι αρμόδια σκέψη σωστή και υγιή να έχουμε, να βοηθήσει πρέπει.
Α! κατάλαβα, η παιδεία, όπως λένε οι σοφοί, είναι η θεραπεία της σκέψης.
Μπράβο! Γιατί χρειάζεσαι σκέψη σωστή και υγιή για να σου φέρει,
ισορροπία και γαλήνη εσωτερική για να χαρείς που ζεις και να μοιράζεσαι
πολλά καλά χαρές και λύπες με τους λοιπούς συνάνθρωπους σου.
Μα παιδεία λένε ότι μαθαίνεις στο σχολείο, όπως για τα πουλιά,
τι σχέση έχει όμως μόλα αυτά η υγιής η σκέψη;
Ότι για τα πουλιά μαθαίνεις, με υγιή τη σκέψη, μπορείς σωστά να χρησιμοποιήσεις
και τα πουλιά να προστατέψεις όταν να αφανιστούνε κινδυνεύουν.
Ότι για τα πουλιά μαθαίνεις, με άρρωστη τη σκέψη, μπορείς να το χρησιμοποιήσεις
και τα πουλιά να αφανίσεις για να γευτείς το κρέας τους κι ας είναι σπάνιο είδος.
Μα παιδεία λένε την κατάρτιση και την εκπαίδευση που είναι επιδεξιότητες ή όχι;
Η γνώση που παίρνεις στο σχολείο είναι παιδεία, αν υγιή σκέψη διαμορφώνει.
Μα η σκέψη διαμορφώνεται και από το περιβάλλον που μεγαλώνεις.
Πράγματι και όταν το περιβάλλον αναπτύσσει τη σωστή και υγιή σκέψη,
έργα καλά και σωστά μαθαίνει ο άνθρωπος να πράττει. Ενώ
όταν το περιβάλλον αναπτύσσει την άρρωστη σκέψη,
έργα κακά και λαθεμένα μαθαίνει ο βάρβαρος να πράττει.
Και ποια είναι η διαχωριστική γραμμή του σωστού από το λάθος;
του καλού από το κακό; του ανθρώπου από το βάρβαρο;
Ποιος είναι ο σωστός ο δρόμος που οδηγεί το κάρο ο αμαξιάς;
Όποιος γνωρίζει τι είναι αρετή, αυτή χωρίζει το σωστό από το λάθος,
το καλό από το κακό, τον άνθρωπο από το βάρβαρο.
Η αρετή είναι ο σωστός ο δρόμος που οδηγεί το κάρο ο αμαξιάς.

Η ΑΡΕΤΗ

Ένας σοφός² πριν από χρόνια μίλησε για την αρετή και είπε:
η αρετή είναι η πορεία για τον σωστό το δρόμο να ακολουθήσεις, ενώ
η κακία είναι η πορεία για το λάθος δρόμο να ακολουθήσεις.
Ποια είναι τέλος πάντων η αρετή που οδηγεί στο σωστό δρόμο;
Η αρετή είναι μεσότητα² δηλαδή βρίσκεται στο μέσον
ανάμεσα σε δύο ακραίες θέσεις ή κακίες γιαυτό και ξεχωρίζει.

² Αριστοτέλους: “Ηθικά Νικομάχεια”

Δώσε μας παραδείγματα την αρετή να δούμε στη μέση,
και δεξιά, αριστερά να έχει δυο κακίες.
Η γενναιότητα είναι αρετή και βρίσκεται στο μέσον ανάμεσα σε δυο κακίες,
στα αριστερά της έχει τη δειλία και στα δεξιά της έχει τη θρασύτητα.
Και πως τον βλέπει, έτσι που λες, ο δειλός το γενναίο;
Θρασύ τον βλέπει επειδή στα δεξιά τον έχει.
Και πως τον βλέπει, έτσι που λες, ο θρασύς το γενναίο;
Δειλό τον βλέπει επειδή στα αριστερά τον έχει.
Κατάλαβα η αρετή πράγματι ξεχωρίζει γιατί
είναι ελεύθερη δεξιά ζερβά να βλέπει.
Μπράβο! καλά κατάλαβες θα πρέπει όμως τώρα
το επόμενο παράδειγμα εσύ να μας το δώσεις.
Η οικονομία είναι αρετή και βρίσκεται στο μέσον ανάμεσα σε δυο κακίες,
στα αριστερά της έχει την τσιγκουνιά και στα δεξιά της έχει τη σπατάλη.
Τον οικονόμο τον βλέπει σπάταλο ο σφιγχοχέρης τσιγκούνης.
Τον οικονόμο τον βλέπει τσιγκούνη ο ξοδευτής ο σπάταλος.
Μπράβο! καλό παράδειγμα κατέχεις την ουσία.

ΑΡΕΤΗ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

Η δικαιοσύνη όμως είναι αρετή; αν λοιπόν είναι αρετή πως είναι ο ορισμός της;
Η κορυφαία αρετή είν' η δικαιοσύνη κι όλες τις άλλες αρετές μέσα της περιέχει.
Δώσε μας παραδείγματα για τη δικαιοσύνη.
Ο γενναίος είναι δίκαιος, ενώ ο δειλός και ο θρασύς είναι άδικοι.
Ο οικονόμος είναι δίκαιος, ενώ ο τσιγκούνης και ο σπάταλος είναι άδικοι.
Κατάλαβα και θα ήθελα το επόμενο παράδειγμα μόνος μου να το δώσω.
Η ιδιοκτησία είναι αρετή και βρίσκεται στη μέση
ανάμεσα στο φεουδαρχισμό και τη κοινοκτημοσύνη.
Η ιδιοκτησία είναι δίκαιη γιατί
όλοι οι άνθρωποι λιγότερο ή περισσότερο κάτι δικό τους έχουν.
Ο φεουδαρχισμός είναι άδικος γιατί ένας έχει δικά του πολλά
ενώ οι άλλοι άνθρωποι δεν έχουν δικό τους τίποτα.
Η κοινοκτημοσύνη είναι άδικη
γιατί ενώ όλα είναι κοινά κανένας δεν έχει τίποτα δικό του.
Μπράβο! Ενθουσιάστηκα και μου ήλθε μια ιδέα:
Η ανθρώπινη αξία είναι αρετή και βρίσκεται στη μέση
ανάμεσα στην ισοπέδωση αξιών και την κατάργηση αξιών ή απαξίωση.
Η ανθρώπινη αξία είναι δίκαιη και πρέπει να τιμάται
για να προσπαθούν οι άνθρωποι περίσσια αξία να έχουν.
Η ισοπέδωση είναι άδικη γιατί τιμάται ίσια
ο εργατικός ο άνθρωπος και ο κακός τεμπέλης.
Η απαξίωση είναι άδικη γιατί περιθωριοποιείται ο ικανός ο άνθρωπος
ενώ προάγεται και διοικεί ο μη ικανός μεγαλομανής.
Πολλά για τη δικαιοσύνη είπαμε αλλά για τη ζυγαριά ούτε κουβέντα.
Της δικαιοσύνης η ζυγαριά την αρετή ζυγίζει κρατάει τη μεσότητα
δίνει δικαιοσύνη, και όταν φύγει δεξιά ζερβά κακία φανερώνει.

Ο ΕΝΑΡΕΤΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Πως όμως είναι δυνατόν να είμαστε ενάρετοι χωρίς κανένα λάθος;
Ο ενάρετος ο άνθρωπος δεν είναι αυτός που αλάθητα βαδίζει αλλά
είναι αυτός που προσπαθεί της αρετής το δρόμο να βαδίσει.
Μα τότε είναι εύκολο για όλους τους ανθρώπους
εφόσον το θελήσουνε ενάρετοι να γίνουν
αφού η προσπάθεια αρκεί το δρόμο για να πάρουν,
και λάθη όταν κάνουνε τα δέχονται και προσέχουν
να μην τα ξανακάνουνε, γιατί σοφό δεν είναι,
και λάθη όταν κάνουνε άλλοι συνάνθρωποί τους,
δεν τους καταδικάζουνε, αλλά τους συγχωρούνε.

ΑΡΕΤΗ ΚΑΙ ΑΠΟΛΑΥΣΗ

Μπορεί και είναι δυνατόν της αρετής ο άνθρωπος
να έχει χαρά και απόλαυση από της ζωής τα κάλλη;
Μοναδικός τρόπος χαρά και κάλλος να απολαύσεις
για τη ζωή είναι ενάρετος το βίο να διάγεις.
Αφού οι κακοί οι άνθρωποι χαίρονται και γλεντάνε
τι τσαμπουνάς η αρετή είναι ο μόνος τρόπος;
Γιατί οι κακοί οι άνθρωποι χαίρονται και γλεντάνε πρόσκαιρα,
μα η δική τους η χαρά διάρκεια δεν έχει.
Η επιθυμία τους κρατά σκλάβους και τους πηγαίνει
μόνο σε πρόσκαιρες χαρές που όταν τελειώσουν
γκρεμίζεται και η χαρά και ψάχνουν νάβρουν άλλη
και έτσι δοκιμάζουνε τα πάντα και στο τέλος
απόλαυση δε βρίσκουνε το σώμα τους πληγώνουν.
Μα πως τότε οι ενάρετοι μπορούν να απολαύσουν
και να χαρούνε τη ζωή τι παραπάνω κάνουν;
Πρώτα αφού ισόρροπη τη σκέψη τους αναπτύσσουν
βλέπουν βαθιά τα πράγματα που η φύση μας παρέχει
ένα αγριολούλουδο ο ήλιος το φεγγάρι
ο ήχος από το θρόισμα των φύλλων από τα δένδρα
η μυρωδιά της άνοιξης το χιόνι από το χειμώνα
είναι απόλαυση για τους που συνεχώς την έχουν
και κάθε μέρα που έρχεται πρώτη φορά τη νοιώθουν.
Ο έρωτας είναι χαρά που ανδρόγυνα ενώνει
και τους χαρίζει συνεχώς την ομορφιά της νιότης
τη συντροφιά τη λύτρωση από τις δυσκολίες
και μέσα σε ζεστή φωλιά πουλάκια μεγαλώνουν
για νάχουν και να χαίρονται μέχρι που να γεράσουν
τα νιάτα πάντα γύρω τους μέχρι να ταξιδέψουν.
Μα πιο πολύ η αρετή ενώνει τους ανθρώπους
σε έργα και απόλαυση από τη συντροφικότητα τους
οι σχέσεις οι κοινωνικές έχουν περίσσια χάρη
γιατί γλεντούν αυθόρμητα δεν είναι μαριονέτες
και όταν στο κέφι έρχονται χαίρονται και χορεύουν
αδελφωμένοι ζωντανά το θέατρο ανασταίνουν.

ΑΡΕΤΗ ΚΑΙ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ

Μα η ζωή είναι δύσκολη πως θα αντιμετωπίσεις
βάσανα και προβλήματα με αρετή και μόνο;
χρειάζεται κατεργαριά για να επιβιώσεις.
Το δρόμο της μεσότητας όταν ακολουθήσεις
ελίσσεσαι καλύτερα μέσα στις δυσκολίες.
Η σκέψη είναι ελεύθερη επιλογές να κάνει,
συνάθροιση κάνει σωστή στα θεία δώρα της φύσης
οι πέντε αισθήσεις το μυαλό η δύναμη απ' το σώμα
και απ' όλες τις επιλογές τη βέλτιστη διαλέγει
και όταν η νίκη έρχεται διπλή είν' η χαρά του
όταν η ήττα έρχεται είναι ήρεμος δεν κλαίει.
Ο κατεργάρης ελεύθερος δεν είναι και το ξέρει
η ακραία θέση που τραβά μονόδρομος πως είναι
χωρίς να έχει επιλογές την τύχη του ρισκάρει
μέχρι να τον συλλάβουνε στη φυλακή να πάει.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β

Η ανάλυση εδώ επικεντρώνεται σε δύο περιπτώσεις της συζήτησης περί δικαιοσύνης που αναφέρονται στην Πολιτεία του Πλάτωνα. Στην πρώτη περίπτωση ο μαθητής του Σωκράτη Πολέμαρχος υποστηρίζει την άποψη του Σιμωνίδη ότι δικαιοσύνη είναι «... να λέμε την αλήθεια και να αποδίδουμε τα οφειλόμενα». Η απάντηση του Σωκράτη αναλύεται εδώ σε 9 αποτήματα αυτής της άποψης. Στη δεύτερη περίπτωση ο μαθητής του Σωκράτη Θρασύμαχος υποστηρίζει την άποψη ότι δικαιοσύνη είναι «... Το συμφέρον του ισχυρότερου». Η απάντηση του Σωκράτη αναλύεται εδώ σε 11 αποτήματα αυτής της άποψης.

Περίπτωση 1. Δικαιοσύνη: να λέμε την αλήθεια και να ανταποδίδουμε τα οφειλόμενα (Ο Πολέμαρχος υποστηρίζει την άποψη του Σιμωνίδη).

Η απάντηση του Σωκράτη αναλύεται σε 9 αποτήματα ως εξής:

1. Αν έχουμε δανεισθεί από κάποιον ένα όπλο και στη συνέχεια το άτομο αυτό αναπτύξει ψυχολογικά προβλήματα, για να είμαστε δίκαιοι θα πρέπει να του πούμε ψέματα ώστε να μη του δώσουμε ξανά το όπλο.
2. Να ανταποδίδουμε τα οφειλόμενα με την προϋπόθεση ότι αυτά θα ωφελήσουν τον φίλο και δεν θα του κάνουν κακό συνεπάγεται ότι είναι δίκαιο να κάνει κανείς καλό στο φίλο και κακό στον εχθρό, επειδή όμως μόνο στη μάχη υπερασπίζεσαι τους φίλους και ταυτόχρονα βλάπτεις τους εχθρούς, ο δίκαιος είναι άχρηστος σε καιρό ειρήνης.
3. Αν σε καιρό ειρήνης η δικαιοσύνη είναι απαραίτητη για δίκαιες συναλλαγές, σημαίνει ότι αν χρειαστεί κανείς να κάνει συναλλαγή, π. χ. να χτίσει ένα σπίτι θα πρέπει να πάρει ένα μαστορά και όχι ένα δίκαιο.
4. Σχετικά με τη συναλλαγή όπου η δικαιοσύνη είναι χρήσιμη π. χ. αν δώσει κάποιος να του φυλάξουν ένα αντικείμενο ή χρήματα και να του τα ανταποδώσουν πίσω όταν τα ζητήσει, συνεπάγεται ότι η δικαιοσύνη είναι χρήσιμη για αντικείμενα που δεν χρειάζονται, για άχρηστα πράγματα δηλαδή.
5. Ένας που είναι ειδικός να φυλάξει κάτι είναι επίσης ειδικός και να το κλέψει, άρα αν η δικαιοσύνη έχει αυτή την έννοια δηλαδή να φυλάει και να ανταποδίδει αντικείμενα, τότε η κλοπή είναι δίκαιη.
6. Κάνοντας καλό στους φίλους και κακό στους εχθρούς δημιουργεί τις προϋποθέσεις ώστε η δικαιοσύνη να κάνει κακό στους φίλους σε περίπτωση που υπάρχει εσφαλμένη αντίληψη για το ποιος είναι φίλος.
7. Επειδή ο χαρακτηρισμός για το ποιος είναι φίλος ή εχθρός είναι υποκειμενική και πολλές φορές εσφαλμένη είναι σαν να δεχόμαστε ότι η δικαιοσύνη μπορεί να βλάπτει τους φίλους και να ωφελεί τους εχθρούς.
8. Δεχόμενοι ότι ο φίλος πάντοτε είναι ο καλός άνθρωπος και ο εχθρός φαύλος, τότε κάνοντας κακό στον φαύλο επειδή είναι άδικος τον κάνουμε ακόμη πιο άδικο όπως ένα εξαγριωμένο σκύλο όταν τον τιμωρήσεις τον εξαγριώνεις περισσότερο.
9. Ο δίκαιος άνθρωπος εφόσον θεωρείται ενάρετος και καλός δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να κάμνει κακό σε κανέναν.

Περίπτωση 2. Δικαιοσύνη: Το συμφέρον του ισχυρότερου (Ο Θρασύμαχος υποστηρίζει αυτή την άποψη).

Η απάντηση του Σωκράτη αναλύεται σε 11 αποτήματα ως εξής:

1. Αν ένας αθλητής που είναι πιο ισχυρός από άλλους ανθρώπους έχει συμφέρον να τρώει βοδινό κρέας διότι του κάνει καλό θα πρέπει να επιβάλει σε όλους τους ανθρώπους να τρώνε βοδινό κρέας.
2. Αν δεχθούμε ότι ισχυρός είναι η κυβέρνηση μιας χώρας, τότε από λάθος της μπορεί να νομοθετήσει νόμους που είναι εναντίον των συμφερόντων της οπότε οι υπήκοοι θα πρέπει να τηρούν το νόμο και άρα θα είναι εναντίον των συμφερόντων του ισχυρού μάλιστα με προτροπή και επιβολή του ισχυρού.
3. Αν δεχθούμε ότι ο ισχυρός είναι τέλειος και δεν κάνει λάθη ή και αν ακόμη κάνει λάθη αλλά κανείς δεν τολμά να του το πει, θα ιδούμε ότι ουσιαστικά εργάζεται για το συμφέρον των άλλων. Ας πάρουμε ένα ιατρό για παράδειγμα που είναι αλάθητος και είναι πιο ισχυρός από έναν ασθενή, παρόλα αυτά ο ιατρός εργάζεται για το συμφέρον του ασθενέστερου και του επιβάλει κανόνες για να γίνει καλά. Το ίδιο κάνει και ο καπετάνιος στο καράβι, φροντίζει τους ναύτες, το ίδιο κάνει και μια κυβέρνηση φροντίζει τους υπηκόους.
4. Αν οι ασκούντες εξουσία ισχυροί είχαν πράγματι όφελος δεν θα απαιτούσαν μισθό ή αμοιβή.
5. Η εξουσία δεν είναι αρεστή στους άξιους ανθρώπους και πολλές φορές ενώ δεν έχουν τη διάθεση να υπηρετούν άλλους αναλαμβάνουν πόστα εξουσίας υπομένοντας έτσι τιμωρία προκειμένου να μην αναλάβουν ανάξιοι τα πόστα αυτά.
6. Αν δεχθούμε ότι ο διαπράττων αδικία είναι έξυπνος, τότε γίνεται ισχυρός και για το λόγο αυτό και δίκαιος, τότε δημιουργεί τις προϋποθέσεις ώστε κάποιος άλλος πιο άδικος από αυτόν να τον εκτοπίσει. Το ατόπημα είναι ότι μόνο ο άδικος επιχειρεί να γίνει περισσότερο άδικος από όμοιό του επίσης άδικο καθώς και από οποιοδήποτε άλλο, ο δίκαιος π. χ. δεν επιχειρεί να γίνει πιο δίκαιος από ένα άλλο δίκαιο αλλά μόνο από ένα άδικο, ο ιατρός δεν επιχειρεί να είναι περισσότερο ιατρός από ένα ιατρό αλλά από ένα μη ιατρό.
7. Η αδικία όπου και να γίνεται γεννά διχόνοιες και μίση τα οποία κατευθύνονται εναντίον των συμφερόντων του ισχυρού.
8. Ο ισχυρός άδικος αφού θέλει να είναι άδικος με όλους, μοιραία θα είναι άδικος και με τον εαυτό του άρα μισεί τον εαυτό του.
9. Μια συμμορία που διαπράττει αδικίες με παράνομες πράξεις, θα πρέπει τα μέλη της μεταξύ τους να είναι δίκαιοι στη μοιρασιά. Οι καθαυτού άδικοι συνεπώς δεν είναι σε θέση να κατορθώσουν να κάμουν κάτι π. χ. μια ληστεία.
10. Αν δεχθούμε ότι η φύση είναι δίκαιη τότε ο ισχυρός είναι εχθρός της φύσης.
11. Αν δεχθούμε ότι δικαιοσύνη μπορεί να αποδοθεί από ένα άδικο και ισχυρό, είναι σαν να δεχόμαστε ότι τα μάτια θεραπεύουν το αισθητήριο της όρασης από το αντίθετο της ικανότητας να βλέπουν δηλαδή την τύφλα.

“The Olympic spirit in Education and proposals on the progress and prosperity of modern mankind”.

By

Professor John N. Hatzopoulos
Department of Environmental Studies
University of the Aegean Greece
ihatz@aegean.gr

Summary:

It is well known that Athletics do training for the body while education does training for the mind, or better, for the thought. The athlete uses the right thought to achieve higher performance in the athletic event where is competing, however, the mind accomplishments precede the body accomplishments. This supports the idea that Olympic spirit originates and depends on the education. The question to be asked is whether modern education is following the way of Olympic spirit and uses such bases to evolve through the time in order to improve the quality in life. Comparing, for example, Plato’s dialogs which took place about 23 centuries ago, to a modern dialog between the professor and the student; it is evident that there is degradation on the quality of current thought. This degradation is due to the fact that most efforts are directed to obtain more knowledge to advance science and technology without seriously considering that education is not just knowledge, but most important, education deals with the right use of knowledge. Whatever is being considered education today seems to be a huge dead tree without roots and those who are responsible to take care of it, they just add more dry branches. This work is a contribution to the effort of connecting education to its natural roots in order to be able to develop its own live green branches which will blossom and yield healthy crops. This way education will enter again into the course of the Olympic spirit and it will be able to face the challenges of our days. The starting point is Plato’s definition of education “...the therapy of the spirit” and the destination is Aristotle’s definition of virtue as “midway” and definition of the man of virtue as “... the one who is trying to follow the way of virtue”. The present work extracts ideas from such developments which are diachronic with global acceptance and ends up to ten foundation principles with constitutional value on education as follows:

1. Education is the development of healthy thought to those they follow the way of virtue.
2. Training is the development of healthy thought on a specified field i. e. the environment, to those they follow the way of virtue.
3. Thought is one of the three states of human mind before doing something or acting. These states are: (a) the logic, (b) the desire and (c) the anger. The thought designates all actions performed by a person at present and future and always precedes the action.
4. Healthy thought exists when the logic state of the mind checks and balances the other two states of the mind namely the desire and the anger.
5. Healthy action exists when it is developed under the healthy state of mind and it follows the way of virtue.

6. Virtue is the action of a person which follows a midway between two extreme positions or badness. Responsibility for example is a virtue and follows a midway between the irresponsibility and the over responsibility (fear for responsibility).
7. The person of virtue is the one who is trying to follow the way of virtue, it is characterized by the effort to maintain the way of virtue (midway).
8. An action of virtue is the effort for an action to maintain the way of virtue (midway).
9. Justice is the highest virtue and includes all virtues.
10. The democratic rules constitute the procedures to determine the midway of virtue.

The adoption of those foundation principles by all educational institutions will help to upgrade the programs of studies and protect the integrity of the institutions. This together with the teacher training will reinstate modern education in its natural Olympic spirit course enabling it to decisively contribute to the progress and prosperity of mankind.